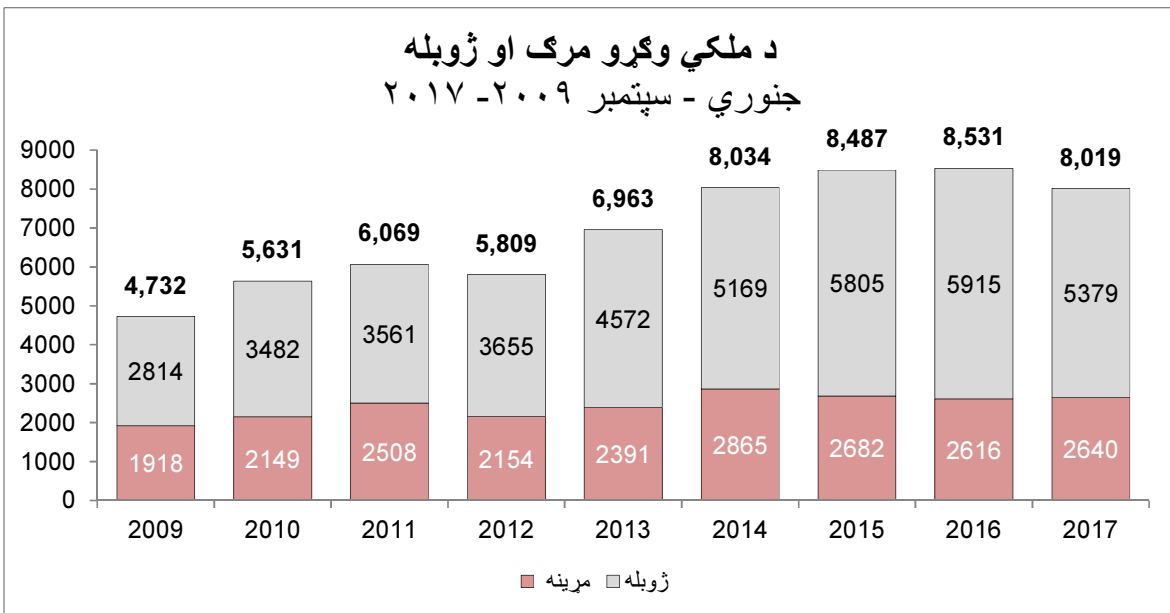

وسله واله شخړه د افغان ملکيانو د پاره اوس هم مرگوني ده - يوناما د ۲۰۱۷ کال د لومړيو نهو مياشتو لپاره د ملکي تلفاتو شمېرې خپروي

لکه څرنگه چې نن ورځ خپاره شوي ارقام ښيي چې په وسله واله شخړه کې د وژل شويو ملکي تلفاتو شمېر د ۲۰۱۶ کال سره په سمون کې دي، په افغانستان کې د ملگرو ملتونو مرستندويه پلاوي (يوناما) په شخړه کې د ښکېلو اړخونو څخه غوښتنه کوي چې ملکي وگړو ته د زيان اوښتو څخه د خوندي ساتلو په هکله خپلي هڅي لا غښتلي کړي.

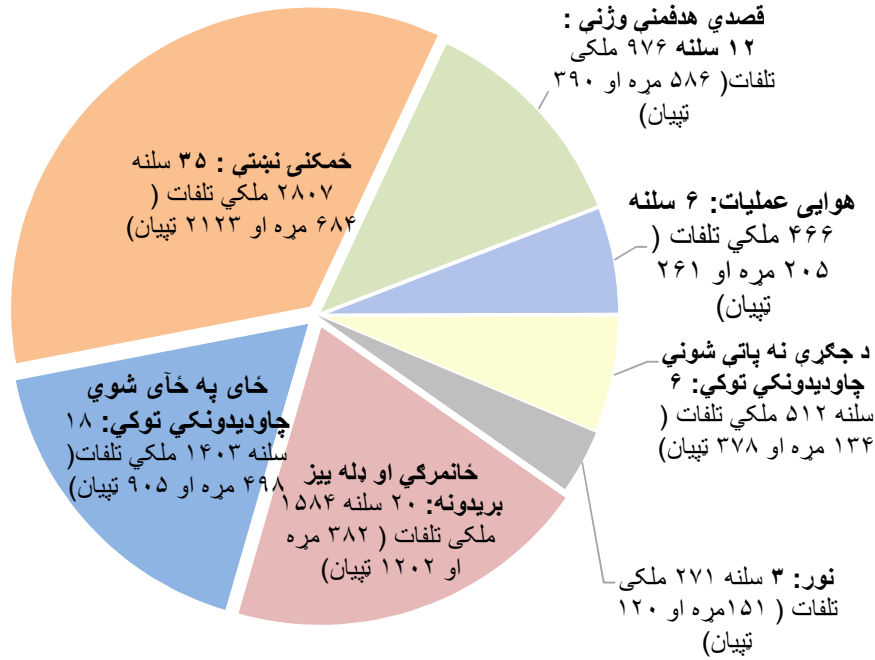
يوناما د ۲۰۱۷ کال د جنوري د لومړي څخه د سپتمبر تر ۳۰ پورې ټول ټال ۸۰۱۹ ملکي تلفات (۲۶۴۰ مړه او ۵۳۷۹ ټپيان) مستند کړي، چې په ټوليز ډول دا د ۲۰۱۶ د ورته مودې په پرتله ملکي تلفاتو کې شپږ سلنه کمالي په ډاگه کوي. په داسې حال کې چې د ملکي کسانو مړينه يوه سلنه زياته شوې خو د ټپي شويو ملکي وگړو شمير بيا نهه سلنه راکمه شوې.

په داسې حال کې چې ځمکنې نښتې د ملکي تلفاتو مخکښ لامل پاتې شوي، خانمرگو بریدونو، ډله ییزو بریدونو او ځای پر ځای شويو چاودېدونکو توکو افغان ملکيانو ته زیات تلفات واورول، په دې کې هغه کسان چې کابل، هلمند، ننگرهار، کندهار او فراه ولایتونو کې اوسېدل، تر ټول زیات تلفات اوښتي دي.

يوناما په وسله واله شخړه کې د ټپي شويو ملکي کسانو په برخه کې د شمير د راټیټېدلو هرکلی کوي، خو په دې اړه ژوره اندېښمنه ده چې د ملکي وگړو د مړینې شمير لا تر اوسه هم زیات دی. د ۲۰۱۷ کال په لومړيو نهو مياشتو کې خانمرگي او ډله ییز بریدونه، هدفي او عمدې وژنې، فشاري چاودېدونکي توکي او هوايي بریدونه د زیات شمير ملکي تلفاتو لامل شوي دي.

د پېښو د نوعيت په اساس ملکي تلفات د ۲۰۱۷ کال د جنوري څخه تر سپتمبر پوري

د ځمکنیو نښتو په پایله د ملکي تلفاتو په برخه کې کموالی

د ملکي تلفاتو په برخه کې شمېر سلنه تولید کموالی په لومړي سر کې د دولت ضد عناصرو سره د ځمکنیو نښتو پر مهال د دولت پلوه ځواکونو له خوا د وژل شویو او تپي شویو ملکي کسانو په شمېر کې د پام وړ کموالی له امله را منځ ته شوی. یوناما د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې په پرتله د شخړې د ټولو خواوو تر منځ د ځمکنیو نښتو په پایله کې د ملکي تلفاتو په برخه کې ۱۵ سلنه کموالی ثبت کړی.

دولت پلوه ځواکونو ته د ځمکنیو نښتو پر مهال منسوب شوي ملکي تلفات ۳۷ سلنه ته را ټیټ شوي چې ۸۴۹ ملکي تلفات کيږي (۲۲۸ مړینې او ۶۲۱ تېيان)، په داسې حال کې چې دولت ضد عناصرو ته منسوب شوي ملکي تلفات ۷ سلنه زیات شوي چې ۱۱۵۰ (۲۵۵ مړینې او ۸۹۵ تېيان) ملکي تلفات دی، او د زیاتوالي لامل یې د سپکو وسلو د دزو په نتیجه کې د زیات شمیر ملکي وگړو مرګ او ژوبله ده. پاته ملکي تلفات د دزو د تبادلې په پایله کې را منځ ته شوي چې یوناما و نه شو کولای کوم خاص مرتکب په گوته کړي.

یوناما د ځمکنیو نښتو پر مهال د ملکي تلفاتو د راکمولو په برخه کې په ځانګړي ډول په شمال ختیځ کې د دولت پلوه ځواکونو له خوا د ترسره شویو هڅو ستاینه کوي، خو یادونه کوي چې د شخړې داینامیکونه، په خاص ډول په جنوبي سیمه کې چېرې چې د جگړې لومړې کرښې نسبتاً ثابتې پاتې شوي او کېدای دغو داینامیکونو له دغه تمایل سره مرسته کړي وي. یوناما په لغمان، فاریاب او فراه ولایتونو کې د ځمکنیو نښتو په پایله کې د ملکي تلفاتو په برخه کې د پام وړ زیاتوالي مستند کړی.

بڼځي او ماشومان

د ملکي تلفاتو په برخه کې د توليز کموالی سربېره، ملکيانو ته د زيان د اوښتو د مخنيوي لپاره د مناسبو احتياطي تدبيرونو په نيولو کې په شخړه کې د ښکيلو خواوو له خوا پاته راتلل، په لوړه کچه د ښځو او ماشومانو تلفات څرګندوي او په ځانګړی توګه مړينه کې زياتوالی څرګندوي.

د يوناما د ۲۰۱۷ کال په لومړيو نهو مياشتو کې تول تال ۱۰۰۷ ښځينه ملکي تلفات (۲۹۸ مړينې او ۷۰۹ ټپيان) مستند کړي دي چې په توليز ډول ښځينه تلفاتو په برخه کې ۱۳ سلنه زياتوالی ښيي. وسله واله شخړه د ۲۴۸۰ ماشومانو د تلفاتو (۶۸۹ مړينې او ۱۷۹۱ ټپيان) لامل شوي چې دا د تير کال د ورته مودې په پرتله ۱ سلنه توليز کموالی، او د ماشومانو د مړينې په برخه کې پنځه سلنه زياتوالی په ډاګه کوي. په داسې حال کې چې د ځمکنيو نښتو پر مهال کمې بڼځي او ماشومان وژل شوي او ټپي شوي، خوماموريت (يوناما) د ځانمرګي، ډله بيزو او هوايي بريدونو په نتيجه کې د ښځو او ماشومانو د تلفاتو په برخه کې زياتوالی مستند کړی. د ځای پر ځای شويو چاودېدونکو توکو په نتيجه کې هم د ماشومانو تلفات زيات شوي دي.

دولت ضد عناصر

يوناما په انديښني سره يادونه کوي چې دولت ضد عناصرو ته د منسوب شويو ملکي تلفاتو د شمير کچه لوړه پاتې شوې او په دې کې هغه بريدونه هم شامل دي چې ملکيان يې په نښه کړي دي. دولت ضد عناصرو د ۲۰۱۷ کال د لومړيو نهو مياشتو پر مهال د ۵۱۶۷ ملکي تلفاتو (۱۷۶۰ مړينې او ۳۴۰۷ ټپيان) لامل شوي، چې دا د تير کال د ورته مودې په پرتله، ۱ سلنه کموالی ښيي. د دغو ملکي تلفاتو له جملې څخه يوناما ۶۶ سلنه طالبانو ته، ۱۰ سلنه داعش ته او پاتې ناپېژاندو دولت ضد عناصرو او هغو جنګياليو ته چې ځان داعش معرفي کوي، منسوب کړي.

دولت ضد عناصرو د ملکي کسانو په قصدي ډلو هدف ګرځولو ته دوام ورکړی او په بريدونو کې په عمدي توګه يو لړ تاکتيکونه کارول چې ښايي د بشرپالنې د نړيوال قانون لاندې په جنګي جرمونو کې وشميرل شي. يواځې هغه بريدونه چې جوماتونو او مذهبي مراسمو ته د تلو پر مهال د شيعه وګرو پر وړاندې ترسره شوي وو، د ۲۷۸ ملکي تلفاتو (۸۴ مړينې او ۱۹۴ ټپيان) لامل شوي، چې د ځانمرګو او ډله بيزو بريدونو په نتيجه کې د ښځو د مرګ او ژوبلې زياتيدو لامل ګرځيدلي.

يوناما همدارنګه د ديني مشرانو، د هغو ملکي کسانو چې د دولت يا افغان ملي امنيتي ځواکونو د ملاتړو ګومان پرې کېده، د ملکي دولتي کارکوونکو او قضائي او د عدلي تعقيب په چارو کې د ښکيلو کسانو په وړاندې د پرله پسې بريدونو او عمدي وژنو بوګونکي جريانات مستند کړي دي.

د دولت ضد عناصرو له خوا د ځای پر ځای شويو چاودېدونکو توکو د ګډو تاکتيکونو د کارولو په پايله کې (ځای پر ځای شوی چاودېدونکي توکي او ځانمرګي او ډله بيز بريدونه) د ټولو ملکي تلفاتو د ۳۷ سلنې - ۲۹۸۷ ملکي تلفات (۸۸۰ مړينې او ۲۱۰۷ ټپيان) مسؤل دي. که څه هم د ځانمرګو او ډله بيزو بريدونو په نتيجه په ټوله کې ملکي تلفات په توليز ډول څلور سلنه راتيت شوي خو د ملکي کسانو مړينه ۱۳ سلنه لوړه شوې. په داسې حال کې چې د ځای پر ځای شويو چاودېدونکو توکو د چولو په نتيجه کې ملکي تلفات اته سلنه کم شوي او د ملکي کسانو مړينه يوازې يوه سلنه کمه شوې.

د دولت ضد عناصرو له خوا په هغو سرکونو چې د ملکيانو له خوا کارول کېږي د بې توپيره او ناقانونه فشاري الو د دوامدارو کارولو له امله ۸۰۳ ملکي تلفات (۳۷۱ مړينې او ۴۳۲ ټپيان) را منځ ته شوي چې د تير کال تلفاتو ته ورته دي، د دغو الو د کارولو په نتيجه کې د ملکي وګرو د مړينو په شمير کې ۱۱ سلنه زياتوالی راغلی. د دغو فشاري الو د چولو په پايله کې د ماشومانو تلفات د ټولو ملکي تلفاتو يوه پر دريمه برخه جوړي.

يوناما په ځانګړی ډول د هدي او عمدي وژنو په پايله کې د ملکي تلفاتو د زياتېدونکې شمير په اړه انديښمنه ده. د دغو تاکتيکونو په نتيجه کې دولت ضد عناصرو ته منسوب شوي ملکي تلفات ۱۳ سلنه - چې ۸۶۹ ملکي تلفات کيږي (۵۳۰ مړينې او ۳۳۹ ټپيان) لوړ شوي، چې دا د ملکي مړينو په برخه کې ۳۳ سلنه زياتوالی په ډاګه کوي.

دولت پلوه عناصر

دولت پلوه عناصرو ته د منسوب شويو ملکي تلفاتو په برخه کې ۱۹ سلنه - ۱۵۷۸ ملکي تلفات (۵۶۰ مړينې او ۱۰۱۸ ټپيان) کموالی راغلی، چې له نيمايي زياتره يې د ځمکنۍ نښتې پر مهال را منځ ته شوي. د دغه ټوليز کموالی سربېره، يوناما د هوايي بريدونو په نتيجه کې په خاص ډول د ښځو او ماشومانو په منځ کې د ملکي تلفاتو په برخه کې د دوامداره زياتوالي په اړه خپله اندېښنه بيا تکراروي. يوناما د ۲۰۱۷ کال د لومړيو نهو مياشتو په ترڅ کې ټول ټال ۴۶۶ ملکي تلفات (۲۰۵ مړينې او ۲۶۱ ټپيان) مستند کړي، چې دا د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې په پرتله د هوايي بريدونو په نتيجه کې د ملکي تلفاتو په برخه کې ۵۲ سلنه زياتوالی ښيي. ښځې او ماشومان د هوايي بريدونو په پايله کې د را منځ ته شويو ملکي تلفاتو دوه پر دريمه - ۶۸٪ جوړوي. يوناما د هوايي بريدونو په نتيجه کې ۳۸ سلنه ملکي تلفات د نړيوالو ځواکونو هوايي بريدونو ته منسوب کړي.

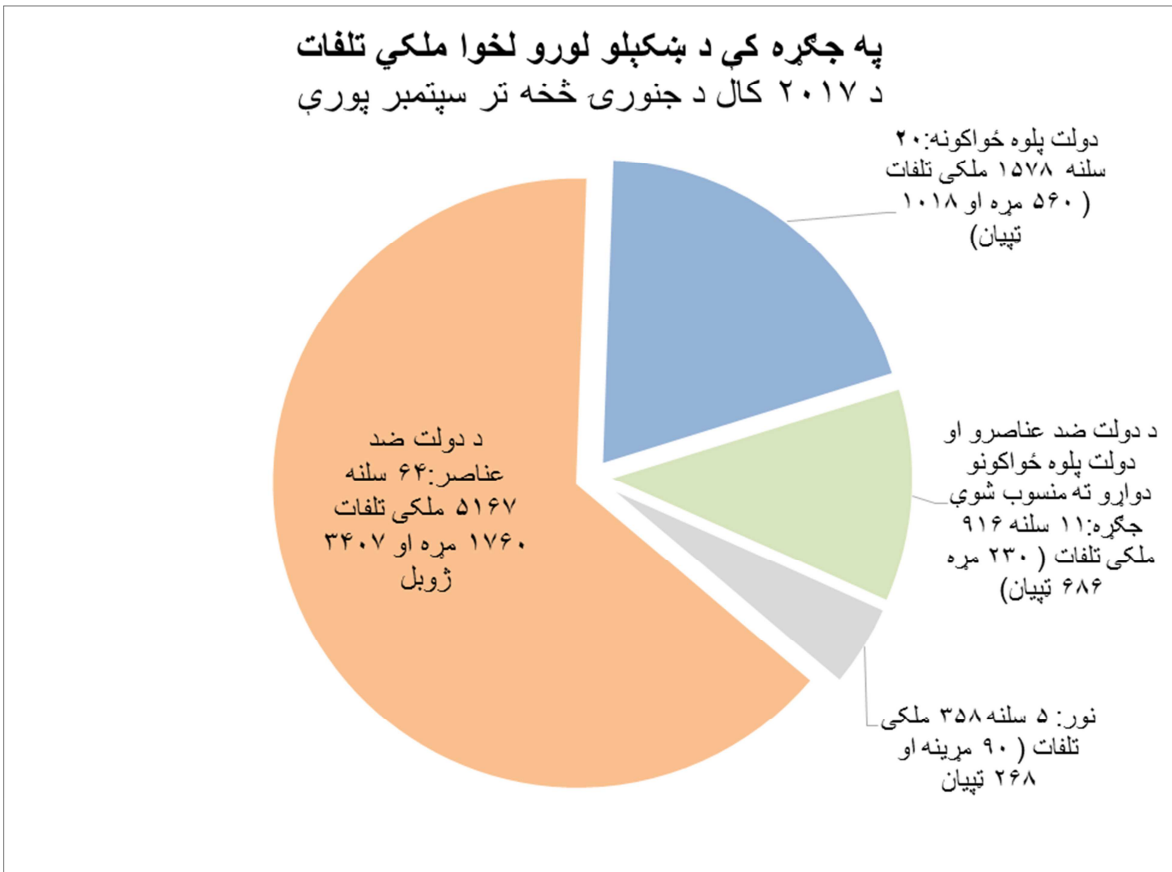
يوناما د افغانستان د دولت د دوامدارې ژمنې هرکلی کوي چې موخه يې د ملکي تلفاتو را کمول دی، د هغوي د عملياتو له امله کم ملکي تلفات او مړينه را منځ ته شوي او ورسره هغه تدبيرونو نيول شوي چې موخه يې د زيان اوبنتو د کچې راکمول دي. په اکتوبر کې د افغانستان دولت د ملکي تلفاتو د مخنيوي او را کمولو په هکله ملي پالیسي په رسمي توګه تصويب کړه.

تدامچي ياموتو وويل: "د افغانستان دولت بايد خپلو خلکو، په خاص ډول د وسله والې شخړې قربانيانو ته ډاډ ورکړي چې د يوه ريښتيني عمل پلان له لارې دغه ملي پالیسي په بشپړه توګه پلي کوي." هغه زياته کړه "دولت بايد د ملکي تلفاتو د بي طرفه څېړنې او په سيستماتيک ډول د ملکي تلفاتو د ثبتولو څخه ډاډ حاصل کړي، او دا چې دولت د قانون له مخې مکلف دی چې د ملکي تلفاتو د هر ډول پېښو د خپلواکې څېړنې څخه ډاډ حاصل کړي، کوم چې ممکن د بشرپالنې د نړيوال قانون لاندې د جدي سرغړونو په کتار کې راشي."

د اګست په لومړيو کې د افغانستان دولت په رسمي ډول د ۱۹۸۰ کال د ځينو دوديزو وسلو کنوانسيون (Convention on Certain Conventional Weapons) ۵ پروتوکول تصويب کړ چې د جګړې څخه د پاتې شويو چاودېدونکو توکو په اړه دي.

د ۲۰۱۷ کال د لومړيو نهو مياشتو په ترڅ کې - ناچاودو توکو ټول ټال ۱۳۴ ملکي کسان وژلي او ۳۷۸ نور يې ټپيان کړي - چې زياتره يې ماشومان دي.

د يوناما د بشري حقونو د ځانګې مشرې دانييل بل وويل "د دغه پروتوکول له تطبيق سره چې د ۲۰۱۸ کال په فبروري کې به مرعي الاجراء شي، په راتلونکي کې له زيات شمير ورته او د مخنيوي وړ تلفاتو څخه مخنيوی وشي."

د لا زياتو معلوماتو لپاره، مهرباني وکړئ په وسله واله شخړه کې د ملکي کسانو د ساتني په هکله د يوناما کلني او شپږ مياشتني راپورونو ته مراجعه وکړئ، کوم چې په افغانستان کې پر ملکي وگړو باندې د شخړې منفي اغيزي مستند کوي او د ملکي وگړو او ملکي ټولنو د خونديتوب په اړه سپارښتنې رانغاړي. (په لاندې برېښنايي پته د لاسرسي وړ دي <http://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports>) د راتلونکي شپږ راپور خپرېدل د ۲۰۱۸ کال په جنوري کې د تمې وړ دي چې د ۲۰۱۷ کال د جنوري ۱ د لومړي تر دسمبر ۳۱ موده رانغاړي.